

נגיעות מפרשות השבוע נצבים וילך

שנת תש"פ מגיעה אל סופה וזו השבת האחרונה שלה. בתחילת השנה אמרנו "וַנִּתְּנָה תְּהִלָּה לַיהוָה הַיּוֹם כִּי הוּא נֹרָא וְאֵימָה וְבוֹ תִּשְׁאָא מַלְכוּתָהּ... וְתִפְקֹד נֶפֶשׁ כָּל חַי. וְתִחְתָּךְ קִצְבָה לְכָל בְּרִיּוֹתֶיךָ. וְתִכְתֹּב אֶת גְּזֵר דִּינָם... מִי יִחְזֶה וּמִי יָמוּת... מִי בִקְצֹוּ וּמִי לֹא בִקְצֹוּ... מִי בְּמַגְפָּה... מִי יִשְׁלֹו. וּמִי יִתְיַסֵּר מִי יַעֲנִי. וּמִי יַעֲשֶׂר מִי יִשְׁפֹּל. וּמִי יָרוּם וְיִכְוֹן בְּחֶסֶד פְּסָאָה" אף אחד לא העלה על דעתו שבמאה ה-21 בשיא הטכנולוגיה והתקדמות המדע, אדם בודד בסין ידביק את העולם כולו בנגיף זעוררי למשך תקופה ארוכה כאשר המדע ומנהיגי העולם עומדים במקום בחוסר אונים ומתחזקת ההבנה "אָמֵת כִּי אֵתָה הוּא יוֹצֵרָם וְאֵתָה יוֹדֵעַ יוֹצְרָם כִּי הֵם בְּשָׂר וָדָם. אָדָם יְסוּדוֹ מֵעֶפֶר, וְסוּפוֹ לְעֶפֶר" בע"ה תכלה השנה קללותיה ומגפותיה ותחל שנה חדשה וברכותיה.

הרב ד"ר אהרן ליכטנשטיין זצ"ל בשיחתו על פרשות השבוע פירש שאנו קוראים על תיאור כריתת ברית חדשה בין עם ישראל לקב"ה, נוסף על הברית שנכרתה בהר סיני. אחד המרכיבים הבולטים של הברית הזו היא יסוד הבחירה החופשית: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע" (ל'), (טו). רעיון זה מופיע כאן בצורה המפורשת ביותר, ונרמז בפרשת ואתחנן "מי יתן והיה לבכם זה להם..." (ה', כו) - אם הקב"ה מביע משאלה כזו כביכול שהדבר אינו תלוי בו... הרמב"ן מסביר שם שפסוק זה נובע מעיקרון הבחירה החופשית. יסוד זה מובא שם בהלכות תשובה לרמב"ם. הרמב"ם מאריך להסביר וכותב ש"דבר זה עיקר גדול הוא, והוא עמוד התורה והמצוה". לאור מרכזיותו של יסוד זה, יש לשאול מדוע נזכר לראשונה בברית ערבות מואב, ואין לו זכר בברית סיני? מהפסוק "מי יתן..." עולה כאמור שהיתה בחירה חופשית גם בזמן מתן תורה, ולא מובן מדוע לא הזכירו אותה.

לשיטת הרב ליכטנשטיין בין ברית סיני לברית בפרשתנו ישנם מספר הבדלים בולטים. לברית סיני קדמה הכנה מרובה של התקדשות. עם ישראל נצטוו להתכונן להתגלות של הקב"ה, להחליף בגדים, לפרוש מאישה וכו'. הברית עצמה נכרתה תוך חוויה מרוממת של התגלות - ברקים, רעמים, קול שופר, ראיית קולות וכו'. עם ישראל שמע את הדיברות בעצמו. לברית ערבות מואב, לעומת זאת, קדמה הכנה מסוג אחר. עם ישראל שמע נאום ארוך של משה רבינו, ובסופו נכרתה הברית. מדובר אם כן בהכנה שכללה לימוד מצוות, שמיעת תוכחה וכו'. בברית עצמה לא שמעו את ה' ולא ראו ברקים ורעמים אלא שמעו את משה, שהסביר להם את תוכן הברית.

ברית סיני נכרתה לאחר יציאת מצרים. עם ישראל יצא בצורה מופלאה, נישא "על כנפי נשרים" והגיע לסניי. לא פלא שהגמרא אומרת שהקב"ה "כפה עליהם הר כגיגית" נראה שאין מדובר באיומים, אלא שפשוט היה בלתי אפשרי לסרב אחרי כל הניסים שעשה הקב"ה לעם ישראל ביציאת מצרים. בנ"י היו במצב של נאמנות מוחלטת לקב"ה. כאשר בקש הקב"ה ממשה להגביל את ההר, ענה משה: "לא יוכל העם לעלות אל הר סיני, כי אתה העדותה בנו לאמר הגבל את ההר וקידשתו" איך יכול העם לעלות, הרי הקב"ה ציוה שלא לעשות כן, ואיך שייך בכלל להמרות את פיו? ממילא מובן גם מדוע לא נזכרה הבחירה החופשית בברית זו. כאשר עם ישראל נאמן לקב"ה בכל ליבו ואינו מעלה בדעתו לסרב לדבריו, אין ראוי להזכיר את האפשרות השנייה, לעשות הרע. תקופה זו מכונה "אהבת כלולותיך", כשם שאין מזכירים את תנאי הגירושין בשעת החופה, על אף שתנאים אלו קיימים, כך אין מזכירים את האפשרות לחטוא בשעת מתן תורה.

נאמנותו המוחלטת של עם ישראל החזיקה מעמד בדיוק 40 יום... עם ישראל חטא בעגל, ונוצר הצורך לכרות ברית חדשה. הבחירה החופשית. צייתנותם של בנ"י כבר אינה מובנת מאליה. עכשיו כבר לא התאימה התגלות בדרך של מפגש וחוויה כעת היה צורך בלימוד מעמיק על תוכן הברית האפשרויות והמשמעויות של הבחירות. בע"ה לקראת יום הרת עולם וביום דין כאשר בוחן לבבות יעמיד במשפט כל יצורי עולמים יבחר לשפוט את כולנו כבנים וירחים אב על בנים ועל בנות.

שבת שלום ושנה טובה.

שלר איתן

לעילוי נשמת אבי, מורי ורבי אברהם חנן בן נתן ואטל ז"ל